

Is de huidige wetgeving rond e-waste wel futureproof?

Een position paper van BeWeeee

Exact twintig jaar geleden publiceerde de Europese Commissie de eerste richtlijnen in verband met het verwerken van afgedankte elektrische en elektronische apparaten (AEEA). Maar zoals je weet, is twintig jaar een eeuwigheid in de technologische sector. Is de huidige wetgeving dan nog wel aangepast aan die vooruitgang?

“Als we tegen 2030 de ingezamelde e-waste naar 60% krijgen, dan stijgen de voordelen met 38 miljard dollar ten opzichte van de kosten.”
– UN Global E-waste Monitor 2024

Dat de technologische sector evolueert met de snelheid van het licht is een understatement. De meest recente Global E-waste Monitor van de Verenigde Naties zegt dat de productie van e-waste vijf keer sneller gaat dan het aandeel jaarlijks gerapporteerde e-waste. Voeg daarbij de hogere consumptie, kortere levenscycli en weinig beschikbare hersteldiensten, en je weet dat er ook op het vlak van recycleren en rapporteren nog wat werk aan de winkel is.

De belangrijkste cijfers uit de Global E-waste Monitor 2024

- ✓ In 2022 produceerden we wereldwijd 62 miljoen ton e-waste. Om je een idee te geven: dat zijn 1,6 miljoen trucks die bumper aan bumper de helft van de omtrek van de aarde innemen.
- ✓ Amper 22,3% van dit e-waste werd in 2023 gerapporteerd. Goed voor 62 miljard dollar aan grondstoffen die niet gerecycleerd werden en dus potentieel een gevaar vormen voor de volksgezondheid.
- ✓ Met het e-waste dat we vandaag wereldwijd recycleren kunnen we maar 1% van de nood aan zeldzame grondstoffen opvangen.
- ✓ Tegen 2030 zal het aandeel e-waste met 33% stijgen.
- ✓ Tegelijk verwacht de VN dat het aantal gerapporteerde e-waste zal dalen tot 20% door de grote verschillen in de manier van recycleren per land.

Gelukkig is er vandaag **nog veel groeimarge**. In dit document zetten we de grootste uitdagingen met de belangrijkste aanbevelingen op een rij. Want een schonere planeet komt er alleen maar als we ook bewuster omgaan met onze grondstoffen. Ze goed rapporteren om ze daarna beter te recycleren, is daar dus een essentieel onderdeel van.

Maar hoe pakken we dit aan? Om snel te schakelen, moeten we op twee sporen werken. Enerzijds moeten we de kennis vergroten over de kwaliteit van het gerecycleerde e-waste, anderzijds zijn er ook nieuwe, juridische maatregelen nodig om AEEA beter te gaan beheren, rapporteren en recycleren.

Laten we daarom eerst de actuele en toekomstige uitdagingen oplijsten om daarna te kijken hoe we ze kunnen oplossen.

Wat zijn de actuele en toekomstige uitdagingen?

X Het systeem van de Uitgebreide Producentenverantwoordelijkheid (UPV) is verouderd

Het principe van het UPV-systeem was eenvoudig: bedrijven die elektrische of elektronische producten maken, zijn ook verantwoordelijk voor het inzamelen en hergebruiken van het afval van die producten. Het was een maatregel om de groeiende afvalberg, waar producenten toch onrechtstreeks aan meewerken, binnen de perken te kunnen houden. Door bedrijven de verantwoordelijkheid te geven om hun producten na gebruik terug in te zamelen, wilde de overheid een hoger milieubewustzijn creëren.

Die richtlijn was op papier heel nobel, maar bleek niet aangepast aan de evolutie van de markt en de realiteit van afval- en grondstoffenmarkten. En die realiteit had in de meeste gevallen een commerciële grondslag. Ook in de categorie van het e-waste zien we dat de inkomsten bij teruggewonnen grondstoffen vaak een pak hoger liggen dan de kosten voor de inzameling, de verwerking en het beheer.

Kortom, met e-waste valt geld te verdienen en dus zijn er kapers op de kust. De oorzaak moet je niet te ver gaan zoeken: grondstofprijzen stijgen en de inzameling gebeurt een pak efficiënter dan vroeger. Dat betekent dat er vandaag heel wat volumes buiten de officiële UVP-kanalen worden ingezameld. Erger nog: een groot deel wordt op een inferieure manier behandeld of illegaal geëxporteerd. Daardoor blijft een groot stuk van de waardevolle grondstoffen in e-waste niet gedocumenteerd en keren deze materialen niet terug als secundaire grondstof.

De kloof die vandaag ontstaan is, hindert de circulaire economie en maakt het onmogelijk om gerecycleerde grondstoffen niet alleen in nieuwe toestellen te hergebruiken, maar ook in andere producten, sectoren en industrieën. Bovendien verstoort het ook de markt: de waarde van AEEA ligt hoog, andere actoren dan de producenten moeien zich, er komen extra administratieve lasten bij kijken en lidstaten hebben het moeilijk om hun nationale doelstellingen te halen omdat een deel van de AEEA onder de radar blijft.

Er is lang aangenomen dat het verzamelen en recycleren van afval altijd geld kost. Maar die stelling is intussen achterhaald. Enkel in uitzonderlijke gevallen – denk aan koelkasten met CFK's – vraagt de verwerking van toestellen een speciale behandeling die extra geld kost. Maar zoals gezegd: dat zijn de uitzonderingen.

X Veel AEEA blijft onder de radar

Dat er nog veel e-waste niet gedocumenteerd is, is een gevolg van wat we zonet hebben beschreven. Het e-waste passeert vandaag zowel langs officiële als niet-officiële inzamelaars. Producenten moeten AEEA registreren, rapporteren en (laten) recycleren. Aan de andere kant kunnen schroothandelaars, gemeentes, afvalbeheerbedrijven... dezelfde AEEA correct verwerken, maar zonder alle administratieve verplichtingen. Ook die tijdwinst levert natuurlijk geld op. En dat is een oneerlijk systeem.

De kanalen om AEEA in te zamelen zijn vandaag te divers om 100% te weten of ze wel degelijk worden ingezameld. Ook al gebeurt alles correct, toch blijven de juiste hoeveelheden onder de radar. En dat betekent dat we vandaag niet weten of alle onderdelen wel terugkomen als secundaire grondstoffen. Er gaapt bijgevolg dus een gat tussen wat er op de markt komt en wat er terug van de markt verdwijnt.

De afgelopen twintig jaar is dit wel vaker een onderwerp van discussie geweest. De onsamenhangende aanpak bij de rapportage van ingezamelde AEEA moet dus structureel veranderen. Hoe we dat doen, bekijken we later in dit document.

ter ondersteuning

X Onrealistische inzameldoelstellingen voor AEEA

Ondanks het systeem van de UPV's en de wettelijke verplichtingen voor al wie AEEA inzamelt, verwerkt of ontmantelt, hebben veel Europese lidstaten moeite om hun rapporteringsdoel te behalen.

Dat doel ligt op 65%. Volgens de Global E-Waste Monitor 2024 ligt het gemiddelde in Europa op 42,8%. Dat willen zeggen: van alle e-waste die we in Europa produceren, rapporteren we amper 43%. Onvoldoende, ja. Maar we zijn hiermee wel de beste leerling van de klas. Oceanië doet het net minder goed, maar Amerika, Azië en Afrika liggen ver achter.

Uit de laatste cijfers voor ons land blijkt dat we er bijna zijn. In België produceerden we in 2022 zo'n 282 miljoen kilogram e-waste. Daarvan rapporteerden we maar liefst 54,06%. Maar het lagere algemene gemiddelde toont dat dit niet in elke lidstaat zo is.

En dat opent het debat of de doelstellingen voor iedereen wel zo realistisch zijn. Er zijn namelijk heel wat factoren die de inzameling en de rapportering beïnvloeden. Denk aan het gedrag van burgers, de concurrentie tussen inzamelaars, het gebrek aan kennis over de rapporteringsmogelijkheden, de levensduur van bepaalde elektrische en elektronische apparaten en onvoldoende handhaving en monitoring.

Naast de markt die speelt, ligt de nadruk in het politieke landschap ook op circulariteit. Dat wil zeggen dat duurzame producten de norm zijn en dat de overheid een gezamenlijke inspanning vraagt om afval te voorkomen. Producenten investeren daarom in maatregelen voor afvalpreventie, en uiteraard hebben die maatregelen een invloed op de globale hoeveelheid geproduceerde AEEA.

Bovendien krijgen lidstaten niet voldoende flexibiliteit op basis van hun marktsituatie. Vandaag zijn er maar twee mogelijkheden om het ingezamelde percentage AEEA te berekenen: via het ingezamelde gewicht of via het geproduceerde e-waste. De eerste methode is **niet geharmoniseerd**, de tweede methode is **te sterk afhankelijk van nauwkeurige en complexe gegevens** van de toestellen. Geen van beide methodes is in staat om precies weer te geven hoeveel AEEA er per lidstaat kan ingezameld worden. En die gebreken zorgen dat de doelstellingen finaal onjuist en onrealistisch zijn. Het is daarom belangrijker om de hoeveelheid AEEA dat een lidstaat moet inzamelen, te berekenen op basis van wat praktisch haalbaar is.

Een concreet voorbeeld is de inzameling van zonnepanelen. Het aantal dat elk jaar op de markt komt, stijgt jaar na jaar. Maar het afval wordt niet in die hoeveelheden ingezameld. Om hun doelstellingen te halen, zouden producenten grote aantallen van toestellen uit andere categorieën moeten inzamelen. En dus is er de noodzaak om de inzameling van verschillende categorieën AEEA op verschillende manieren te benaderen.

Later meer hierover.

X Europese normen voor AEEA gelden niet in elk Europees land

Het proces van inzameling, transport, voorbereiding voor hergebruik en de verwerking van AEEA staat beschreven in zogenaamde Europese normen (CENELEC). Deze normen leggen duidelijk uit wat de procedures zijn bij de verwerking van AEEA. Daarnaast zijn ze ook afgestemd op de wetgeving rond afvaltransport, gegevensbescherming, de gevarenklasse, industriële emissies en Europese gezondheids- en veiligheidsnormen.

ter ondersteuning

Wat zijn onze aanbevelingen voor 2025 en later?

Om de doelstellingen te behalen die de AEEA-wetgeving voorschrijft, moeten er volgens ons enkele zaken veranderen. Er zijn gelukkig voldoende beleidsinstrumenten aanwezig om die veranderingen effectief te realiseren. Zo kunnen we het niveau van hergebruik maximaliseren en de illegale export van gerecycleerde grondstoffen vermijden. Hieronder zetten we enkele aanbevelingen op een rij:

✓ Maak er een gezamenlijke verantwoordelijkheid van

Of kort gezegd: we moeten alle neuzen in dezelfde richting krijgen en samen aan hetzelfde zeel trekken. Het principe is ook hier eenvoudig: alle actoren die een invloed hebben op de inzameling, verwerking en recyclage van AEEA moeten hun verantwoordelijkheid nemen volgens dezelfde richtlijnen.

En die verantwoordelijkheid moet duidelijk gemaakt worden aan alle actoren die toegang hebben tot verschillende AEEA-stromen. **Wie betrokken is** bij de inzameling, logistiek, voorbereiding voor hergebruik, verwerking of recyclage van e-waste – inclusief de bijbehorende monitoring-, wetgevings- en handhavingsactiviteiten – **moet de wettelijke richtlijnen volgen.**

Wie zijn deze actoren?

- ✓ Producenten
- ✓ Detailhandelaars
- ✓ Lokale overheden & gemeentes
- ✓ Recyclagebedrijven
- ✓ Schroothandelaars en algemene handelaars
- ✓ Consumenten
- ✓ Voorbereiders voor hergebruik
- ✓ Nationale overheden

Maar hoe krijgen we nu de neuzen van al deze actoren in dezelfde richting? De wetgever moet daarom voor elke actor duidelijke eisen en verplichtingen definiëren. Elke actor moet bovendien verplicht worden om de hoeveelheden die ze verzamelen en behandelen effectief te rapporteren. En uiteraard volgens de geldende Europese normen.

Door met een systeem te werken waarin alle actoren verantwoordelijk zijn, zal **alle ingezamelde AEEA nauwkeuriger gerapporteerd** worden en leg je niet alle druk op de schouders van producenten. Ongeacht via welk kanaal het e-waste terugkomt, wordt het sowieso doorgegeven aan de bevoegde instanties.

Er is daarnaast natuurlijk een effectieve controle en handhaving nodig. Dat doen de lidstaten zelf zodat ze verantwoordelijkheid blijven dragen voor het behalen van het minimale inzamelingspercentage dat de wetgeving voorschrijft. Door dat doel ook met alle actoren samen te bereiken, zal het engagement automatisch ook groter zijn.

ter ondersteuning

✓ **Betere monitoring en correctere doelstellingen**

Het concept van een gedeelde verantwoordelijkheid kan alleen maar werken als er een georganiseerd en gecoördineerd systeem is dat het AEEA monitort.

BEWEEEE is zo'n initiatief waarmee iedereen het ingezamelde e-waste kan rapporteren en registreren als gerecycleerd. Wij sturen dan alle gegevens door naar de overheid. Ook in andere landen zijn er gelijkaardige instanties opgericht om de AEEA voor elke actor te monitoren en te coördineren.

Hoewel het in ons land al wettelijk verplicht is, maakt nog niet elk actor in ons land gebruik van de jaarlijkse rapporteringstool. Daarom is het belangrijk om **aandacht te hebben voor volgende punten:**

- Registratie van alle actoren
- Monitoring en rapportage van AEEA-stromen
- Ondersteuning bij handhaving
- Rapportage van inzamelingspercentages aan de autoriteiten
- Garantie op transparantie van gegevens
- Accreditatie door de bevoegde autoriteiten

✓ **De EU moet de methode voor het vaststellen van de doelstellingen herbekijken**

Een aanpak waarbij alle actoren betrokken zijn, kan het inzamelingspercentage verhogen. Maar het biedt geen garantie dat de Europese doelstelling per lidstaat behaald wordt. Daarom is het essentieel dat we de berekening van die doelen herbekijken.

Elke Europese lidstaat weet intussen dat de grens voor de inzameling van e-waste op 65% van de geproduceerde EEA ligt. Op zich is dat een duidelijk doel dat je makkelijk naast de gerapporteerde cijfers kan leggen. Alleen blijkt het in realiteit toch niet zo eenvoudig. Wat op de markt komt, is niet altijd één op één te herleiden tot AEEA. Levensduur, consumptie, recessie... het zijn allemaal factoren die een invloed hebben op de inzameling van e-waste. Zonnepanelen gaan bijvoorbeeld heel lang mee, maar de doelstelling voor het inzamelen van afgedankte zonnepanelen houdt geen rekening met hoeveel afgedankte zonnepanelen er werkelijk beschikbaar zijn.

Daarom stellen we voor dat we het doel van 65% van de geproduceerde EEA behouden, maar dat de EU wel twee aanpassingen doet.

1. Stel doelen per AEEA-categorie

Technologie evolueert, en sommige nieuwe EEA hebben nu eenmaal een langere levensduur dan andere toestellen. Daarom is het bepalen van een doel per categorie correcter en realistischer.

2. Stel doelen op basis van de gemiddelde levensduur

Het idee om verschillende doelstellingen per categorie te definiëren, hangt samen met het definiëren van doelstellingen per gemiddelde levensduur van het product.

ter ondersteuning

Hoe bepalen we categorieën?

Less is more, maar geldt dat ook voor productcategorieën? Dat moet de EU toch nog eens grondig onderzoeken, want de grootte van een categorie bepaalt namelijk hoe je je inzameldoelstellingen definieert. Binnen de categorie van grote huishoudelijke apparaten is er een verschil tussen de levensduur van een vaatwasser en die van een wasmachine of koelkast. Misschien moet je dus werken met productfamilies binnen productcategorieën.

Het is volgens ons essentieel dat de EU in de nieuwe AEEA-richtlijn goed nadenkt over deze belangrijke nuance. De Europese wetgevers moeten op zoek gaan naar een juistere berekeningsmethode om de rapportage en inzameling van e-waste te optimaliseren.

✓ Alle ingezamelde AEEA moeten gerecycleerd worden volgens de Europese normen

AEEA bevatten niet alleen waardevolle grondstoffen die producenten opnieuw kunnen gebruiken. Ze bevatten ook gevaarlijke stoffen die je op de juiste manier moet behandelen en – in sommige gevallen – verwijderen.

Het is dus essentieel dat de verwerking van AEEA aan duidelijke normen voldoet. De behandeling van AEEA is nu eenmaal een complex proces van verschillende activiteiten die zich soms ook in het buitenland bevinden. Door een minimum aan uniforme normen op te stellen, zorg je dat de verwerking in elke stap aan dezelfde voorwaarden en kwaliteit voldoet. Daarom moet de EU deze normen ook op een internationaal niveau gaan promoten.

De AEEA-wetgeving voorziet dat de zogenaamde **EN 50625** en **EN 50614** de norm zijn voor het behandelen van e-waste. Die normen moeten in elke lidstaat de wettelijke standaard worden. Elke vijf jaar worden deze EN-normen transparant herbekeken. De technische specificaties elke drie jaar zodat ze sneller kunnen inspelen op technologische evoluties.

✓ Aandacht voor het gedrag van de consument

We zouden het bijna vergeten, maar natuurlijk speelt ook de consument een belangrijke rol in het streven naar een circulaire economie.

Daarom is het belangrijk om consumenten te helpen bij het maken van duurzame keuzes of om hen bewust te maken van de opties als hun elektrische en elektronische apparaten stuk gaan. Die bewustwording steeg de afgelopen jaren enorm door de grote inspanningen en investeringen van organisaties en overheden. Ook de handhaving door bevoegde instanties is op dat vlak cruciaal om ervoor te zorgen dat e-waste niet gewoon bij het restafval belandt.

Terwijl er al allerlei programma's bestaan om grote apparaten te recyclen, is er nog wat winst te boeken bij de kleine toestellen. Volgens ons moet onder andere **het aantal inzamelpunten** in handelszaken flink omhoog, en moeten ook de **terugnameprogramma's** duidelijker gemaakt worden bij de aankoop van nieuwe toestellen.

Want hoe makkelijker we het voor consumenten maken, hoe meer resultaat we gaan boeken én hoe schoner uiteindelijk onze planeet wordt.

ter ondersteuning

BeWeeee Position paper

*Voor meer informatie over het rapporteren en recycleren van AEEA, kan je terecht bij BeWeeee. Dit Belgische initiatief coördineert met een eigen rapporteringstool de jaarlijkse verplichting van alle actoren om het ingezamelde e-waste te registreren. **Kijk op beweee.be.***

Bronnen:

- UN Global E-Waste Monitor, 2024
- APPLiA Response to Call for Evidence for WEEE Evaluation, 2022
- Vlaanderen Circular